

Vahva suomalaisedustus BASEES 2017 -konferenssissa

Keväinen Cambridge kokosi 31.3.–2.4.2017 vuotuisen konferenssiin taas satoja Itä-Euroopan kysymysten parissa työskenteleviä tutkijoita ympäri maailman. Konferenssia leimasivat odotetusti Venäjän vallankumousten satavuotisjuhlallisuuudet. Keynote-puhujiksi oli kutsuttu tunnettuja historioitsijoita – **Sarah Badcock** (University of Nottingham), **Dan Orlovsky** (Southern Methodist University) ja **Boris Kolonitski** (European University at St. Petersburg) johdattivat kuulijat vallankumouksen tutkimuksen nykysuuntauksiin etsien kukin tahollaan uusia lähestymistapoja tuttuun aiheeseen. Vallankumousta pyrittiin hahmottamaan erilaisissa mittasuhteissaan istuttamalla eri tieteenalojen kärkinimiä keskustelemaan saman pöydän ääreen: **Richard Sakwa** (University of Kent) esitti politiikantutkimuksen, **Chris Read** (University of Warwick) historian, **Julie Curtis** (University of Oxford) teatteritieteen, **Mark Harrison** (University of Warwick) taloustieteen ja **Natalia Pushkareva** (Association for Research in Women's History) naistutkimuksen näkökulmia vuotta 1917 edeltäneisiin ja sitä seuranneisiin tapahtumiin. Pushkareva otti lisäksi yhdessä **Barbara Engelin** (University of Colorado) kanssa osaa **Melanie Ilicin** (University of Gloucestershire) moderoimaan paneeliin, jossa syvennettiin keskustelua naisten roolista vallankumouksessa. Kysymys, johon avainpaneelissa jatkuvasti palattiin, oli Venäjän vallankumouksen merkitys tänä päivänä. Ihmiskunnan historian käänteen-tekäväksi hetkeksi tarkoitettu tapahtumasarja on hyvin diskreditoitu ja monet sille elämäntyönsä pyhittäneet tutkijat saivat hiki hatussa perustella miksi vuodelle 1917 on edelleen merkitystä. Yhteensä kahdeksan istunnon aikana pidetyn yli neljänsadan esitelmän joukosta kymmenesosa käsitelti tavalla tai toisella vallankumousta.

Enemmistö tutkijoista paini kuitenkin uudemman ajan kysymysten parissa. **Gennady Burbulis** (Venäjän varapääministeri 1991–92), **Leonid Kravchuk** (Ukrainan presidentti 1991–94) ja **Stanislau Shushkevich** (Valko-Venäjän valtionpäämies 1991–94) oli kutsuttu keskustelemaan Neuvostoliiton hajoamisesta. Naisten foorumissa Barbara Engel, **Dan Healey** (St. Anthonys College, Oxford), **Claire Shaw** (University of Bristol) ja **Katy Turton** (Queen's University) lähestyivät Euraasian tutkimusta erilaisten identiteettien näkökulmista. Totutun tavan mukaan konferenssissa tutkijoita palkittiin ansiokkaista julkaisuista. **Svetlana Stephenson**

(London Metropolitan University) palkittiin kirjastaan *Gangs of Russia: from the Streets to the Corridors of Power* (Cornell University Press, 2015); **Laurien Crump** (Utrecht University) kirjastaan *The Warsaw Pact Reconsidered: International Relations in Eastern Europe, 1955–1969* (Routledge, 2015) ja **Lenka Krátká** (Czech Academy of Sciences) teoksestaan *A History of the Czechoslovak Ocean Shipping Company, 1948–1989* (Stuttgart: ibidem, 2015). Tämän lisäksi **Victoria Ivleva** (Durham University) palkittiin artikkelistaan ”Catherine II as Female Ruler: The Power of Enlightened Womanhood” (*Vivliofika*, 3, 20–46) ja parhaana tutkijakoulutettavan kirjoittamana artikkelina palkittiin **Ellen Martusin** (University of New South Wales) ”Contested policymaking in Russia: Industry, Environment, and the ’Best Available Technology’ Debate” (*Post-Soviet Affairs*, 2016).

Suomalaiset tutkijat osallistuivat tänäkin vuonna aktiivisesti konferenssiin yhteensä yli kahdessakymmenessä paneelissa. ”Suomalaisdelegaatiossa” oli mukana monta yhteiskunnan ja politiikan aloihin suuntautunutta tutkijaa. **Tuomas Forsberg** Helsingin yliopistosta käsittelee esitelmässään EU-Venäjä-suhteiden menneisyyttä ja tulevaisuutta. **Meri Kulmala** ja **Zhanna Chernova** niin ikään Helsingin yliopistosta keskustelivat lastensuojelun uudistuksista paneelissa, joka käsittelee hyvinvointivaltion reformia jälkisosialistisen ajan Venäjällä ja Itä-Euroopassa. **Jussi Lassila** (UPI) puhui nyky-Venäjän yhteiskuntadynamiikkaa käsittelevässä paneelissa virtuaalisesta populismista Putinin Venäjällä. **Emma Hakala** (Helsingin yliopisto) esitteli tutkimustaan ympäristöturvallisuudesta paneelissa, jossa käsiteltiin Balkanin niemimaan politiikkaa. Yhdessä **Sigrid Kaasik-Krogeruksen** (Jyväskylän yliopisto) ja **Emma Rimpiläisen** (Oxford University) kanssa hän oli mukana myös paneelissa, jossa tarkasteltiin Itä-Euroopan kansallisuusdiskursseja suhteessa Euroopan unionin kulttuuripolitiikkaan.

Vahvasti edustettuna oli myös suomalainen mediatutkimus. **Katja Lehtisaari** (Helsingin yliopisto) ja **Jukka Pietiläinen** (Vasemmistofoorumi) osallistuivat paneeliin toiseuden käsityksistä Keski-Aasialaisessa mediassa. Yhdessä **Saara Ratilaisen** (Helsingin yliopisto) ja **Dmitry Yagodinin** (Tampereen yliopisto) kanssa Lehtisaari osallistui myös Venäjän ja Moldovan sananvapaustilannetta käsittelevään paneeliin. Paneelissa *Käsitykset Venäjstä läpi Euroopan:*

Muisti, identiteetti ja konfliktit **Teemu Oivo** (Helsingin yliopisto) esitteli tutkimustaan Venäjä-keskustelusta pohjoiskarjalaisessa sanomalehdessä ja internet-foorumeilla. Hänen mukaansa kansallista keskustelua dominoivat klassisen geopolitiikan narratiivit näkyvät selvästi myös alueellisissa keskusteluissa, mutta raja-alueella esiintyy myös erilainen, ymmärrettävämpi ja tasapuolisempi ”lähi-Venäjä”. Tohmajärveläisten Venäjä-kuvia käsittelevässä esitelmässään **Pirjo Pöllänen** (Itä-Suomen yliopisto) osoitti, että myös niissä raja-alueen merkitys on korostunut. Pöllänen tutkimus perustuu Tohmajärvellä tehtyyn, arkipäivän kanssakäymistä ja muistoja kartoittavaan haastatteluaineistoon. Yksi Pölläsen esittämä mielenkiintoinen tutkimustulos oli se, että haastatteluissa Venäjä ilmenee ”monikasvoisena”, mutta sukupuolituttuneena, koska useimmiten venäläiset assosioituivat erityisesti juuri naiseen. Itä-Suomen yliopistossa meneillään olevan tutkimusprojektin kansainvälisistä yhteistyökumppaneista **Olga Bronnikova** (Université Grenoble Alpes) esitteli Venäjä-kuvia Ranskassa. Hänen haastatteluistaan ilmeni, että monen ranskalaisen käsitykset riippuvat heidän suhtautumisestaan Venäjän ja USA:n poliittisiin rooleihin maailmalla: ensikäden kokemusten, suoran kanssakäymisen puutteesta Putinin nähdään symboloivan koko Venäjää. Lisäksi **Anastassia Zabrodskaia** (Tallin University) puhui tutkimuksestaan mikrotason Venäjä-kuvista Viron kaksikielisissä perheissä. Hänen mukaansa Venäjä-kuviin vaikutti erityisesti se, kuinka paljon perheillä on omia venäjänkielisiä tuttavuuksia. Venäjään liittyvistä poliittisista aiheista on useissa perheissä päätetty olla puhumatta, sillä joissakin tapauksissa sosiaaliset suhteet ovat jopa katkenneet tämän aihepiirin riitojen vuoksi. Paneelin keskusteluissa nousivat esiin sukupuoli- ja kielikysymykset sekä myös ”kovat” aiheet, kuten Venäjän pelko. Identiteettejä käsiteltiin myös kielentutkimuksen keinoin. Suomen venäläistä diasporaa tarkastelivat esitelmässään Jyväskylän yliopiston tutkijat **Mika Lähteenmäki** ja **Vera Zvereva** sekä omassa paneelissaan myös **Liisa Tuhkanen** (SSEES).

Kulttuurintutkimuksen puolella yhdeksi ajankohtaisimmista teemoista näyttävät nousseen konservatiiviset arvot ja Venäjällä tapahtunut nk. ”konservatiivinen käänne”. Aiheelle omistettussa paneelissa **Kristina Stoekli** (Innsbruck University) käsittelee moraalikonservatiivisen lipunkantajien kansainvälisiä yhteyksiä ja pyrkimystä normiensäättäjäksi. Kotimaanpolitiikassa nousussa olevat teemat kuten perhearvot – aborttien kieltäminen, kotikoulu – ja äitiyden

korostaminen, sopivat myös kansainväliselle agendalle esimerkiksi Venäjän ja Yhdysvaltojen konservatiivisten ryhmien välisissä suhteissa. Näyttäisi siltä, että moraalikonservatiivit kaikkialla hakevat oikeutustaan historiallista ja kulttuurista arvopohjaa korostamalla. Venäjällä ortodoksinen kirkko on tärkein moraalikonservatiivisen ohjelman sisällöntuottaja. **Dmitry Uzmaner** (Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration) puolestaan korosti aina uudestaan suosioon tulevan venäläis-amerikkalaisen sosiologi Pitirim Sorokinin kelpaavan konservatiiveja yhdistäväksi esikuvaksi valtameren molemmiin puolin. Paneelissa *Teologia ja syyllisyys Gulagin jälkeen* **Elina Kahla** (Helsingin yliopisto) käsittelee ortodoksisten arvojen representaatiota venäläisissä televisiodraamoissa. Suosituissa sarjoissa esitellään historian merkkiniimiä ja suuria tapahtumia, ja luodaan jatkuvuutta eri ajanjaksojen välille. Keskiössä ovat historian ja yhteiskunnan kipupisteet kuten toinen maailmansota, saksalaismiehityksen aikana vihollisen kanssa kosketukseen joutuneet, neuvostojärjestelmän omiin kohdistunut sorto tai maasta pois muuttaneiden emigranttien asema. Suuren budjetin tuotannoissa korostetaan ns. perinteisiä ”omia” arvoja. Positiivisia sankareita ovat turvallisuuspalvelun ja poliisin hahmot ja antisankareita isänmaanpeturit ja luopiot. Uskonnonlisuutta ei korosteta, vaan se on orgaaninen osa symbolikieltä. ”Omat” arvot kuten yhteisön jäsenyyden saavuttaminen traumaattisen initiaation kautta, itsensä uhraaminen isänmaan ja suuremman kokonaisuuden puolesta ovat suosittu melodraamalajin tunnuspiirre.

Tintti Klapuri (Turun yliopisto) osallistui 1800-luvun kirjallisuutta käsitelleeseen paneeliin. Esitelmässään hän vertaili kuoleman esittämistä Tolstoin ”Ivan Iljitšin kuolemassa” ja Tšehovin ”Piispassa”. Klapurin mukaan Tolstoin kristillisessä näkemyksessä kuolema esitetään elämän keskeisimpänä, synteettisenä kohtana, kun taas Tšehovin luonnontieteellisessä käsityksessä kuolema näyttöytyy vain hetkenä toisten joukossa. Muutaman suomalaistutkijan esitelmät koskettelivat viime vuosisadan alkua. Itä-Suomen yliopiston tutkijoista **Kati Parppei** tarkasteli ensimmäisen maailmansodan ajan viholliskuvia ja -attributteja ja **Tuomas Green** ortodoksien luostarilaitoksen leviämisen narratiiveja vuosilta 1880–1914 Venäjän imperiumin viimeisiä vuosia käsittelevässä paneelissa. **Liisa Bourgeot**, **Mika Pylsy** ja **Riku Toivola** Helsingin yliopistosta olivat koonneet paneelin, joka käsittelee vallankumouksen reflek-

tioita 1900-luvun alun venäläisessä filosofiassa, kirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa. **Meri Herrala** (Helsingin yliopisto) piti esitelmän pianisti Sviatoslav Richterin konserteista Amerikassa 1960-luvulla.

Monipuolisen ohjelman seasta oli usein vaikea valita itselleen mieluisinta kuunneltavaa, sillä täyteläisessä tapahtumassa oli koko ajan meneillään jotain kiinnostavaa. Monitieteisen konferenssin parhaita puolia onkin, että tutkija tieteenalalta kuin tieteenalalta saa mahdollisuuden ”maistella” uutta ja odottamatonta, jos näin

mielii. Matkan kruunasivat innostavat tapaamiset ja lämmin yhteishenki. Tänä vuonna konferenssikassin toiselle puolelle oli painettu Pietarin eurooppalaisen yliopiston logo kannattamaan poliittisen painostuksen alla kamppailevaa opinahjoa. Tukea osoitettiin myös avajaispaneelin alkuun järjestetyssä flashmobissa, jonka toteutumisen voi käydä katsomassa Baseesin Twitter-tililtä.

Elina Kahla, Tintti Klapuri, Teemu Oivo, Mika Pylsy, Riku Toivola

---

Postemotionaalisuus, liike ja muutto

Viron sosiaalitieteilijöiden kymmenes vuosikonferenssi järjestettiin 24.–25. maaliskuuta 2017 Tallinnan yliopistossa. Konferenssin otsikkona oli ”Eesti 100 – teel avatusele?” (Viro 100 – matkalla avoimuuteen?). Kaksipäiväinen tilaisuus sisälsi viisi keynote-puheenvuoroa, paneelin ja rinnakkaisia työryhmiä. Tapahtuma oli nimensä mukaisesti hyvin Viro-keskeinen – esiintyjien enemmistö koostui virolaisten yliopistojen tutkijoista ja suuri osa tutkimusaiheista käsitteli virolaista yhteiskuntaa.

Konferenssi alkoi amerikkalaisen sosiologin, Texas A&M -yliopiston professorin Stjepan G. Meštrovićin keynote-puheenvuorolla ”Postemotional society and the recent, American Presidential election”. Nyky-yhteiskunta asetetaan julkisessa keskustelussa usein postfaktuaaliseen eli totuuden ja faktojen jälkeiseen aikakauteen, jolloin yhteiskunnallinen toiminta siirtyy pitkälti tunteiden ja tuntemusten varaan. Tässä kontekstissa Meštrovićin käsitys postemotionaalisesta nyky-yhteiskunnasta kuulostaa yllättävältä. Kyseessä ei kuitenkaan ole vain viime vuosien ja/tai sosiaalisen median perusteella tehty aikalaisdiagnoosi, vaan termi oli käytössä jo hänen vuonna 1997 julkaisemassa kirjassa *Postemotional Society*. Esityksessään Meštrović kytki postemotionaalisen yhteiskunnan synnyn poliittisen korrektiuden nousuun, joskaan poliittisen korrektiuden tarkempia merkityksiä ja ilmeneismuotoja hän ei sen kummemmin avannut.

Meštrovićin postemotionaalista yhteiskuntaa kohtaan esittämä kritiikki perustui siihen, että hymyilemisestä on hänen mukaansa tullut neutralisoiva ele, jonka avulla peitellään negatiivisia tunteita. Tämä kehitys on vauhdittunut varsinkin sosiaalisen median myötä, kun kaikki haluavat olla pidettyjä. Meštrović nosti puheessaan postemotionaalisen yhteiskunnan mannekiini-

niksi ”hymyilevän robotin” Hillary Clintonin. Clintonin ”vastavoimana” taas esiintyi Donald Trump, joka ei käyttänyt vaalikampanjassaan perinteisiä miellyttämisen keinoja. Kun ”todelliset” tunteet sivuuttava jatkuva hymyily aiheuttaa Meštrovićin mukaan keinoitekoisuudessaan katkeruutta ja tyytymättömyyttä, voi Trumpin voittoa tulkita vastaiskuna postemotionaalille yhteiskunnalle.

Keynote-puheenvuoro herätti ajankoh-taisuudessaan vilkasta keskustelua, mutta ei välttämättä vakuuttanut. Puhe ei esimerkiksi avannut aukottomasti, miksi tunteista juuri hymyily nähdään epäaitona ja kiukku aitona. Varsinkin Donald Trumpin osalta negatiivisten tunteiden ”aitous” vaalikampanjan aikana herätti kysymyksiä. Poliittisen korrektiuden kytkeminen postemotionaalisen, eli tyytymättömän yhteiskunnan syntyyn taas nostattaa eettisiä kysymyksiä. Kiukun ja vihan pitkäaikainen patoaminen aiheuttaa toki katkeruutta ja närää. Samalla voi kuitenkin kysyä, onko negatiivisten tunteiden purkaminen irtoamalla poliittisen korrektiuden periaatteista hyvä ratkaisu, sillä siinä tapauksessa osasta yhteiskunnan jäseniä voisi tulla lähtökohtaisesti toisten kiukun kohteita, ihmisiä joihin olisi hyväksyttävää purkaa tunteita ”emotionaalisen yhteiskunnan palauttamisen nimissä”.

Yksi konferenssissa laajalti käsitelty teema oli maahan- ja maastamuutto. Aiheesta pidettiin kaksi keynote-puheenvuoroa ja siitä keskusteltiin työryhmissä, esimerkiksi liittyen pakolaisiin tai metodologisiin haasteisiin maahan- ja maastamuuttotutkimuksen yhteydessä. Esimerkiksi Tarton yliopiston professori Andra Siibak esitteli tutkimusta vironkielisestä pakolaisvastaisesta Facebook-ryhmästä. Tutkimus perustui päivitysten sisällönanalyysiin ja ryhmän aktiivijäsenten